

potpunosti pratio kroz domete historiografije i stručne literature, ali vrijednost rada počiva prije svega na vlastitom istraživanju i detaljnom proučavanju bogate izvorne građe Dubrovačkog arhiva. Zahvaljujući izdavaču i spremnosti autora, ova najnovija istraživanja postala su dostupna svim zainteresiranim, iako je riječ, prije svega, o stručnoj knjizi opskrbljenoj potrebnim naučnim aparatom ■

Elmedina Kapidžija

Esad Kurtović, *Radosalići – Primjer “jednokratnih prezimena” srednjega vijeka*. Beograd: Istorijski institut, Studije, knj. 2, 2009, 161 str, ćir.

Svoju poziciju među istaknutim istraživačima ekonomske i društvene historije srednjovjekovne Bosne Esad Kurtović, profesor na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, obilježio je prepoznatljivom akribijom i temeljitosti, o čemu svjedoče njegovi radovi objavljeni u stručnoj periodici u zemlji i inostranstvu. U protekloj godini objavio je i svoje prve monografski oblikovane radove, koji su već rezultirali visokim ocjenama u stručnim krugovima.

Knjigom *Radosalići – Primjer “jednokratnih prezimena” srednjega vijeka*, u izdanju beogradskog Istorijskog instituta, javnosti je predstavljen dio rezultata do kojih je autor došao radom na projektu “Likovi srednjovjekovne bosanske historije (1350-1500)”. Po riječima autora, izradom kataloga sa imenima pojedinaca iz srednjovjekovne historije, što bi trebao biti krajnji rezultat projekta, osigurala bi se polazna osnova za proučavanje kretanja pojedinih porodica, porodičnih loza i širih rodbinskih veza kroz vrijeme. Uostalom, to bi olakšalo istraživanje bosanskog srednjovjekovlja uopće. Stoga, raduje autorova najava skorog okončanja ovog projekta.

Pored uvoda, u kojem je obrazložio program i ciljeve svog istraživanja, dalje izlaganje autor razlaže kroz nekoliko naslova i podnaslova. Međutim, na osnovu metodologije kojom se služio, mogli bismo reći da knjigu čine dvije cjeline. Prvi dio nam pruža važan teorijski okvir, neophodan za razumijevanje prezimena u srednjem vijeku. Upozoravajući na česte pogreške u ranijoj literaturi kada su se u nedostatku izvora ili nedovoljnom poznavanju srednjeg vijeka olahko izvodile pretpostavke i

---

donosili zaključci, te pojedina prezimena vezivala za određenu srodstvenu lozu kroz duži niz godina, autor na početku knjige postavlja jedno vrlo zanimljivo pitanje i dovodi u sumnju da li se uopće za srednjovjekovna prezimena može koristiti taj naziv vezan za moderno poimanje prezimena. Stoga, on uvodi novu formulaciju - ‘jednokratna prezimena’, koja na najbolji način govori o karakteru srednjovjekovnih prezimena s obzirom na to da su bila vezana za jednu generaciju, odnosno jedan ljudski vijek. Napominjući kako treba razlikovati prezimena od rodovske oznake, što je značajno širi pojam (npr. Kotromanići, Kosače), ističe da se isto prezime nije moglo duže održati čak ni u vladarskim porodicama ili porodicama najvažnijih velikaša. Izuzetak je porodica Pavlovića, koja je imala isto prezime u dvije generacije, ali autor to objašnjava pokušajem da prezime jedne generacije preraste u oznaku roda.

Najčešća osnova za izvođenje prezimena u srednjem vijeku je patronimik. Dakle, izvedenica iz očevog imena kao prezime prenosila se na djecu. Riječ je o muškoj djeci, dok ženska djeca nemaju te oznake koje mi nazivamo prezimenima. Uz njihova imena obično se navodi ko im je otac ili muž (ako su udate). Na primjeru Radivojevića (Bogavac – Radivoj Bogavčić – Juraj Radivojević – Vlatko Jurjević – Ivaniš Vlatković) autor je pokazao kretanje prezimena sa oca na sina i uspio dokazati kako je naizgled složeno formiranje prezimena u srednjem vijeku ustvari vrlo jednostavno. S druge strane, ovakvo nastajanje prezimena i njihova nestalnost otežavajuća je okolnost za istraživače koji nastoje pratiti rodbinske veze u dužem vremenskom periodu. Znatno rjeđe u odnosu na patronimik, prezimena su se izvodila iz nadimaka, osobina, zanimanja, podneblja i sl. Međutim, bilo bi pogrešno uzimati prezime kao siguran dokaz o porijeklu, tj. pogrešno bi bilo vezivati toponomastiku sa prezimenima i obrnuto bez dodatnih provjeravanja. Na te i slične pogreške, do kojih je dolazilo dijelom zbog površnog pristupa a dijelom uslijed nedostatka izvorne podloge, autor jasno ukazuje i upozorava na oprez buduće istraživače.

Nakon što nas je u prvom dijelu svoga rada upoznao sa pojmom ‘jednokratnih prezimena’, svim prednostima i nedostacima, odnosno poteškoćama u izučavanju ovog pitanja, u drugom dijelu, u okviru ranije predočenog teorijskog okvira, autor na vrlo jednostavan način sve to pokazuje na konkretnom primjeru Radosalića, kao jednog od najčešćih prezimena u dubrovačkom zaleđu, ali i na teritoriju same Dubrovačke republike, krajem XIV i u toku XV stoljeća.

S ciljem što boljeg prezentiranja značajne količine prikupljenih podataka o Radosalićima, autor ih je grupisao po određenim društvenim skupinama. Ovakva, uvjetna podjela olakšala je sagledavanje zastupljenosti prezimena Radosalić. Iz toga možemo zaključiti da je bilo Radosalića koji su pripadali gotovo svim slojevima društva, te da su imali razna zanimanja i obavljali razne službe. Izuzetak čine vladarska porodica i najkrupnije velikaške porodice, gdje ne nalazimo ljude sa prezimenom Radosalić. Ali zato ih je bilo među običnom vlastelom i vlastelićima, kao

i ljudima koji su radili za vlastelu i vlasteličice. Radosalića je bilo među trgovcima, stočarima, slugama, šegrtima, porotnicima, jamcima i brojnim drugim zanimanjima koja se mogu uočiti u dubrovačkom zaleđu. Iz izloženog možemo vidjeti kako je istovremeno na različitim mjestima živjelo više Radosalića, a da međusobno nisu bili u srodstvu, da im je jedina zajednička osobina, ustvari, bilo očevo ime (u ovom slučaju Radosav/Radoslav).

Prezime Radosalić sačuvalo se na tri mjesta u natpisima na stećcima. Najpoznatiji je natpis iz Primilova polja kod Ljubinja. Upravo je taj natpis sa imenom Stipka Radosalića predstavljao polazište u autorovoj analizi Radosalića. Ranija tumačenja iskoristio je kao polazište u vlastitim istraživanjima, čiji su se rezultati pokazali dosta drugačijim. To je svakako zahtijevalo iscrpniju i detaljniju obradu bogate, neobjavljene građe Državnog arhiva u Dubrovniku, na osnovu koje je došao do zaključaka da se Stipko Radosalić sa stećka iz Primilova polja ne može povezati ni sa jednim od brojnih navedenih ličnosti sa istim prezimenom.

Veliku pažnju autor je posvetio analizi zastupljenosti prezimena Radosalić i na tom primjeru jasno pokazao da prezimena savremenog doba jesu nešto sasvim drugo u odnosu na ona iz srednjega vijeka, te da je pogrešno na osnovu aktuelnih, savremenih prezimena tražiti egzaktno pretke u pojedincima iz srednjeg vijeka.

U završnom dijelu knjige nalazi se sažetak na engleskom jeziku, popis korištenih objavljenih izvora i literature, fotografije arhivskih dokumenata korištenih u nastanku rada, te detaljan i precizan registar imena i geografskih pojmova.

Opskrbljena naučnim aparatom, knjiga pokazuje zavidan istraživački napor autora u sabiranju i sređivanju građe. Svojom metodološkom originalnošću i naučnim rezultatima predstavlja važan doprinos bosanskohercegovačkoj historiografiji, te se nameće kao metodološki obrazac daljim istraživanjima ■

Elmedina Kapidžija